

საიუბილეო თარიღი

ღვაწლბოსილი პეცნიერი ღა პიროვნება

ნაზი ფირცხალავა

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

**სტატია ეძღვნება საქართველოს ეროვნული აკადემიის
წევრ-კორესპოდენტის, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორის,
პროფესორ ვალერიან მაღაძის დაბადებიდან ასი წლისთავს**

მე წილად მხვდა ბედნიერება თითქმის ნახევარი საუკუნე მემუშავა რესპუბლიკაში ეკონომიკის პროფილის ერთ-ერთ ნამყვან სამეცნიერო დაწესებულებაში – სახალხო მეურნეობის ეკონომიკისა და დაგეგმვის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში (მაშინ ასე ეწოდებოდა), რომელიც შეიქმნა 60-იანი წლების დასაწყისში (1963 წ.) და რომლის პირველი ხელმძღვანელიც გარდაცვალებამდე (1981 წ.) გახლდათ ბატონი ვალერიან მაღაძე. ინსტიტუტის ორგანიზაციისა და ფორმირების პერიოდში ჩემი (სწავლული მდივნის) საქმიანობით ახლოს ვიყავი ინსტიტუტის ხელმძღვანელობასთან და, ვფიქრობ, გარდა სურვილისა, უფლებაც მაქვს გამოვთქვა ჩემი მოკრძალებული მოსაზრება ბატონ ვალერიან მაღაძის შესახებ, მოვიგონო იგი საიუბილეო თარიღთან დაბადებიდან ასი წლისთავთან დაკავშირებით. მისი მეცნიერული ღვაწლისა და პიროვნული ღირსებების სრულყოფილ შეფასებას, რა თქმა უნდა, მე არ ვაპირებ, ეს ჩემს შესაძლებლობას აღემატება. მე მინდა მომავალ მკითხველს გავუზიარო ზოგიერთი ჩემეული, პირადი შეფასებები, რომელიც, ვფიქრობ, ზოგად წარმოდგენას მაინც შეუქმნის მას ამ დიდ მასშტაბის მოღვაწეზე.

„ცხოვრებაში წარმატებას რომ მიაღწიო საჭიროა ნიჭი, შრომისმოყვარეობა და ურთიერთობაში ზომიერების უნარი“ – ეს სიტყვები ცნობილ მეცნიერს ალბერტ აინშტაინს ეკუთვნის და იგი ქვეშარიტებადაა აღიარებული, მაგრამ ცოტა თუ ფლობს ყველა ამ

ფენომენს ერთობლიობაში. ეს გამონაკლისთა ხვედრია და სწორედ ამ გამონაკლისს მიეკუთვნებოდა ბატონი ვ. მელქაძე. ამ თვისებების წყალობით მიაღწია მან წარმატებას და აღიარებას ცხოვრებაში. ის იყო ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ნევრ-კორესპონდენტი, გამორჩეული პიროვნება მე-20 საუკუნის შუა პერიოდის ქართველ ეკონომისტთა საზოგადოებაში.

ბატონ ვ. მელქაძეს ჰქონდა მოვლენათა შეფასების სწორი, თითქმის უტყუარი ალლო, მეცნიერების თუ მეურნეობის განვითარების მოცემულ ეტაპზე მთავარი მიმართულების (იდეის, პრობლემის) მიგნების უნარი და პრინციპულად იბრძოდა სიახლეთა რეალიზაციისათვის ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე. შემოქმედებითი აზროვნების წყალობით იგი ყოველთვის იყო პროფესიული მეცნიერების მოწინავე პოზიციებზე და თავის საქმიანობას წარმართავდა მისი მოთხოვნების შესაბამისად. ბატონი ვალერიანის მოხსენებები სამეცნიერო თუ სამეურნეო შეკრებებზე, ყოველთვის იყო ახალი იდეის შემცველი, ორიგინალური აზროვნების შედეგი და დაფიქრების საგანი. ასეთი შეკრებებიდან იგი ყოველთვის მოდიოდა ახალი იდეებით დატვირთული და აზრთა შეჯერების შედეგად ამ იდეებს მეცნიერული შესწავლის მიმართულებას აძლევდა.

ბატონი ვალერიანი იყო საოცრად შრომისმოყვარე, ანთებული ენთუზიასტი, რომელიც ახალი საქმის მუდმივ ძიებაში იყო. მისთვის არ არსებობდა დიდი და პატარა საქმე. იგი ყველა საქმეს ერთნაირი პასუხისმგებლობით ეკიდებოდა და საქმის გარეშე დრო დაკარგულად მიაჩნდა. საქმე არა მარტო კარგად, არამედ სწრაფადაც უნდა აკეთო – იტყოდა ხოლმე. ამ წესით მოქმედებდა თვითონ და ამას მოითხოვდა სხვისგანაც. იგი მეცნიერული საქმიანობის კარგი ორგანიზატორიც იყო, მან ჩამოაყალიბა სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, რომელიც წარმატებით ართმევდა თავს ქვეყნისა და დროის მოთხოვნებს. ინსტიტუტში მეცნიერული კვლევა მიმდინარეობდა არა მარტო დარგობრივი, არამედ პრობლემური მიმართულებებითაც, მისი ინიციატივით შეიქმნა ეკონომიკაში მათემატიკური მოდელირების, კაპიტალურ დაბანდებათა კვლავწარმოებისა და ეფექტიანობის, ქვეყნის მეცნიერული პოტენციალის კვლევის მიმართულებები. რესპუბლიკის ადგილობრივი რესურსების უკეთ შესწავლისა და ეფექტიანი გამოყენების მიზნით შეიქმნა რეგიონული კვლევის ცენტრები (განყოფილებები). ეს ახალი მიმართულებები იყო ქვეყნის ეკონომიკისა და მეცნიერების

თანამედროვე პრიორიტეტები.

სამეცნიერო კვლევით სამუშაოთა მაღალ დონეზე წარმართვისათვის ბატონმა ვ. მელქაძემ ინსტიტუტში მოიზიდა ახალგაზრდა ნიჭიერი მკვლევრები. ისინი წარმატებით ართმევდნენ თავს დაკისრებულ მოვალეობას და ერთობლივად ქმნიდნენ ინსტიტუტის იმიჯს, რომელიც გამოიხატებოდა მეცნიერული კვლევის შედეგების პრაქტიკაში გამოსაყენებელი წინადადებებისა და რეკომენდაციების შემუშავებით. ეს რეკომენდაციები სისტემატურად იგზავნებოდა რეალიზაციისათვის ზემდგომ ორგანოებში.

ბატონი ვ. მელქაძე არა მარტო ხელმძღვანელობდა და ორგანიზაციას უწევდა სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შესრულებას, არამედ თავადაც ეწეოდა მეცნიერულკვლევას მისთვის საინტერესო ეკონომიკურ პრობლემაზე. სახელდობრ, იგი იკვლევდა ეკონომიკის სინთეზური მაჩვენებლის – ეროვნული შემოსავლის კვლავწარმოების კანონზომიერების საკითხებს საქართველოში. მისი მონოგრაფია ამ საკითხზე წარდგენილი იყო სახელმწიფო პრემიაზე მეცნიერების დარგში.

ბატონი ვ. მელქაძის სისტემატური ზრუნვის საგანი იყო ახალგაზრდა მეცნიერთა კადრების მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების სფერო, მისი უშუალო ინიციატივითა და დაჟინებული პრინციპულობის წყალობით გახდა შესაძლებელი ინსტიტუტში ასპირანტურისა და სამეცნიერო ხარისხების მიმნიჭებელი სპეციალიზებული საბჭოს შექმნა. ამისთვის დიდი ძალისხმევა იყო საჭირო და მან ყველა შესაძლებლობა (ხელისუფლების უმაღლესი ინსტანციებიც კი) გამოიყენა. წლების განმავლობაში ჩვენი ინსტიტუტის სპეციალიზებულ საბჭოზე, რომლის თავმჯდომარეც თვითონ იყო, სამეცნიერო ხარისხს ანიჭებდნენ არა მარტო ჩვენი რესპუბლიკის, არამედ სხვა რესპუბლიკებიდან და ქალაქებიდან (აზერბაიჯანი, სომხეთი, ბელორუსია, მოსკოვი) ჩამოსულ მაძიებლებსაც. იგი ყოველთვის ეხმარებოდა ნიჭიერ ახალგაზრდებს მეცნიერებისკენ გზის გაკავებაში ასპირანტურის თუ მივლინებების მეშვეობით მონინავე სამეცნიერო ცენტრებში. ბევრი მათგანი დღეს ღვანლმოსილი მეცნიერია და მოღვაწეობს სხვადასხვა სამეცნიერო-პედაგოგიურ დანესებულებაში.

ბატონი ვ. მელქაძე გამუდმებით ზრუნავდა თანამშრომელთა სამუშაო და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებისათვის. არსებული რეჟიმის პირობებში ადვილი არ იყო ახალი ადმინისტრაციული შენობის მშენებლობის ნებართვის მიღწევა, მაგრამ მან ეს შესძლო,

თუმცა ამ ახალ შენობაში განთავსებას ის ვერ მოესწრო. ასევე ძნელი იყო მრავალრიცხოვანი უბინაო ახალგაზრდა კადრების ბინით უზრუნველყოფის ნაწილობრივ მაინც მოგვარება, მაგრამ პირადი კომუნიკაციების და ზემდგომი ორგანოების დახმარებით ესეც მოახერხა და ინსტიტუტის ათეულობით წამყვანმა მუშაკმა სრულიად უსასყიდლოდ და უანგაროდ (მაშინ როცა ქვეყანა ჩაძირული იყო კორუფციაში) მიიღო საცხოვრებელი ბინა.

ბატონი ვ. მელქაძე იყო დიდი პოტენციალისა და პასუხისმგებლობის პიროვნება. იგი არავის აპატიებდა საქმისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებას, მაგრამ დიდსულოვანი და მიმტევებელი იყო გამოსწორებადი შეცდომების მიმართ. ხშირად დასძენდა – შეცდომა შეიძლება კაცს აპატიო თუ ის გულწრფელია და არა ღალატიო. იგი ძალიან მოკრძალებული გახლდათ საკუთარი შესაძლებლობების შეფასებაში. ერთხელ მის კაბინეტში ასეთ დიალოგს შევესწარი: მას დაურეკეს მაშინდელი ზემდგომი ორგანოდან და დაავალეს ლექციის წაკითხვა რომელიღაც ორგანიზაციაში. ბატონმა ვალერიანმა იკითხა ლექციის თემა, თუ რა თემაზე უნდა წაეკითხა ლექცია, შემდეგ კი აღშფოთებით მიმართა მოპასუხეს – როგორ თუ თემას რა მნიშვნელობა აქვს, მე ყველა საკითხზე არ შემიძლია გლექციის წაკითხვა, მე ჩემი სფერო მაქვსო. მას მიაჩნდა, რომ ეკონომიკის ყველა საკითხში იგი ერთნაირად კომპეტენტური არ იყო.

მინდა ხაზი გავუსვა ბატონ ვალერიანის კიდევ ერთ პიროვნულ ღირსებას. მას ბევრი სიკეთის გაკეთება შეეძლო და აკეთებდა კიდევ ამას უშურველად და უანგაროდ, მაგრამ საქმიან თუ პირად ურთიერთობაში არასოდეს აგრძნობინებდა ადამიანს თავს დავალებულად, რაც ჩემის აზრით უაღრესად მაღალი ადამიანური თვისებაა. ბევრი კარგი რამ, მის სახელთან დაკავშირებული კიდევ დარჩა აღსანიშნავი, მაგრამ იმედი მაქვს ამის შესახებ იტყვიან და ჩემზე უკეთესადაც ჩემი კოლეგები, მის მიერ აღზრდილი უმცროსი თაობის წარმომადგენლები.

ბატონმა ვალერიანმა თავისი ნიჭი და ენერგია დაუზოგავად გაიღო თავისი ქვეყნის საკეთილდღეო საქმისათვის. გარდაცვალებიდან 20 წლის თავზე ინსტიტუტს მიენიჭა მისი სახელი, მაგრამ ამ კანონზომიერი და სამართლიანი აქტის შემდეგ, სამწუხაროდ, მოხდა სრულიად გაუგებარი რამ – ინსტიტუტის ლიკვიდაცია და ყველაფერი წაიშალა. ეს უსამართლობაა. ღვანლი და ამაგი განეული ქვეყნის უკეთესი მომავლისათვის დაინიჭებას არ უნდა მიეცეს და ამის შესახებ უნდა იცოდეს მომავალმა თაობებმა.